

NUKAN MAAMENI YENEYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan ɲei yene yiihu diɔ legbɔɔɔɔa laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɔnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɔ peli kweiwoo ɔɔi, diɔ laa di maameni la, yi di hwa ke ɲeimaɔɔnɔn da mɔnɔ di hu, ɔɔ kele yenenuan kaa ɔɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan ɲei yeneyii hu ɔɔ maane maa ɔ kɔnwɔ, hoge nukan hwɔpa pɔnɔ hwɔ gwei tɔɔɔɔ hemɛi iɔi hu ɲeitolɔwɔnuan diɔ.

A ke lɔiɲaa kele yepuɔ gehu ɔɔ maane gu hwaɲa tɔɔɔɔ ɔɔi.

A ke lɔi kele hu nuan ɔɔwoo ɔɔa, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɔtɔwɔ yii lele ɲeikulo, ye pɔnɔ ye di wɔɔ yii ɲaane legbɔɔɔɔa laa hui.

A ke yene lɔi kele da ɲɔɔ kɔnɔn genei ɔɔ di liimu ɔ hɔɔɔɔ negbɔɔɔɔa lelei da tɔɔi gaa ɲei yene yii hu maa meni ɔɔi.

A ke gilipɲahie tɔnɔi ti hwilɔn nukan dɔɔi da ɲɔɔ legbɔɔɔɔa laa ɔɔ gɛ, ɔle yaɔɔ ke a di liimu hɔɔɔɔ a gbɔɔkɔɔ, yili ɔɔ a gɛ lɔi kele diwɔɔ ɲaakɔnɔn gene ɔ ɔɔ yene.

Maane nutɛitɛi, ɔ make a kɔɔma yipaa di gɔl diɔ, maakwɛli, da huto ɔɔ da negbɔɔɔɔa, da tɔɔi gaa nukan ɲei yeneyii hu di hee di kpanɲa kenaa kele ɔɔ, ɔ make ɔeyi ɔ wɔ ɲaawooɔɔ kaa lai, yili kele ɔɔ gɛi yene bilibili gemɛi ɲɔ ɲaakɔnɔn genei ɲei zɛa kaa Amalik lɔi hui, ɔ dɔn ɲaa ɲei laa a pɔlɔ kpalaɔ ɲɔ holo pou (10) gwɔlan nwaatɔnɔ pulu ɲun mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn ɲoo toloo 1

Nukan gele kaa pɔlɔ kaa tanɔn, yiliɔa nu kɔle maawiya pɔlɔ da tɔɔi gaa ɲei yeneyii hu kɛpɔlɔ kaalo tanɔn; di kemɛni a nukan ɲaa ɔɔ gɛɛ hwɔkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn ɲoo veele 2

Dɔn ɲei huwoo kaa nukele ɔa tanɔn, guloju hwɔ ma ye ɔ ke a huwu meni, gu kɔlɔ kɛpɔlɔ, gu lawoo, ɲaala meni kena ɔlɔ, kilipɲahie huwu lɔpe, ɲei hu yii ɔɔ pɔlɔ ɔa, hɛn jɔlɔɔɔ pɔlɔ pɔ da nukaapɔlɔ da zɔɔɔɔi, ye ɔ ke a hulonu da nenu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔɔa ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɔlan nɔi yemu a ju mun dɔn ɲei huwoo kaa nukele ɔa tanɔn.

Dɔn ɲoo zaɔɔa 3

Maala kaa nukele yɛi ɔ yeneke, ɔ legbɔɔɔɔa laa hɔlɔɔɔ, ɔle gbinimaa ye kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo naan 4

Nuta hwa peli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kɛɛ.

Dɔn ɲoo nɔɔli 5

Di hwɔ kia pai nuta mɔnɔɔɔi, di hwɔ kia pai meni ɲaanwana laai nuta ɔa, yi a nu kulo nulaa hu ɔle ɛye mɛlekɛɛ ma.

Dɔn ɲoo mɛida 6

Kɛɛ lɔpe gele, maane nu kele ɲɔ kaa lonna, ɔ ke a gɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwɛle 7

Nu kele peliai a ge tɔn niila ɲe tɔnɔ mɛi. Nu kele hon ɔlɔ kaa tanɔn nukan maaton ɲei liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaɔa 8

Maala kaa nukele yɛi ɔ li kititɔɔɔ pɛle la; a gaa ye maameni ye ɔ piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwɔ ɲa, yi ɲun vɔ mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔiɔa gahwa meni ɲɔɔ pɔlɔhu.

Dɔn ɲoo bou 10

Maala ka nukele yɛi, ɔ ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititɔ ɔɔ pɛlɛla, ɔle dian ti ɔ ke a kɔlɔn ɲaa ɔ make meni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ɲoo boukɔutanɔn 11

Nui lɔpɛɛ da menipɲɔɲɔ laahe ɲuɔ, meniti hwa peli kɛi a jɔn, yi jɔn ti hwɔ kɔlɔn ni ponɔɲa kitikepɛle la, maakɔɲɔɲuuan ɲei ɔa.

Tɔn hwa peli nui lɔpe honji menita ɔa yiyai meni ti kɛi lowai, dɔn ti hwɔ ke laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɔ a laa nui ti mɛi, ɔ make a kwia.

Dɔn ɲoo boukɔu hwɛle 12

Nuta hwa naa lo mɛlan jii pɛlo hu, lo kpeli-kpeli, jɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniɓa mɛni tamaa hu, naa kala pɛlo pɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaɓa 13

Maala kaa nukele yɛi ɔ hiɔ a niiɓapɛlo, ɔlɛ ɔ he niiɓa kɛnaa ŋɔ loi hu.

Maala kaa nukele yɛi yɛ pɛli kuloi loi lope hu, ɔ make gbɔɔ loi, ɔlɛ ɔ pɔnɔ ɔ ja gbɔɔ loi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

Nui lope da ŋɛikɔu kpɔlu jeei, maala kaa jɛi ɔ maakilɔ loi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli jɛɛ hee mu.

Maakilɔlaa ti hwa pɛli tɛgɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwɔ ɓa loi ŋun ma mɛniŋɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu loɔli 15

Maala kaa nukele yɛi ɔ loi lonna hɔloɓo.

Di hwa pɛli loilonna kuloi nu yɛi hulu mɛni hu ɔlɛ maala hwɔ ŋɔnɔ nu yɛi hwɔ ŋɔ loilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumeida 16

Nɛɛnu da hulonu da hɔli kpilayɛla da di laɲayɛla da pɛli heɛi di kepɔ guloju hwɔ ma yɛkɛ la a huɠu mɛni, loilon na mɛni, ɔlɛ yala pɛlo mɛni. Di pɛliɛ a di kɛ niiɓoo ti hu, ɔ make di taɠai lowai.

Lɛgbɔɔɓa da laana ɓɛ a hilɔtai laa ma.

Pɛlɛn mɔ ɓa a kpɔmaayi hɔɔtɔma, ɔlɛ maala ka jɛi gbɔmayii ti da nɔi jɛitɔwɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumeihweelɛ 17

Nukan lopee jɔloɓo hɛn gaa a ɓɔɔ, ɔ make g boukɔuaa kpɔn ju.

Di hwa nu yɛɛ kpilan di hwɔ jɔloɓo hɛn gulo jɛi.

Dɔn ŋoo boukɔumeihaaɓa 18

Nui lopee a pɛli gbɔwɔ kilipahia kɛi, niiɓa yiiɓo pɛlo hu. Mukulaa ɓa a pɛli niiɓa kalan gɛi, ɔ niiɓa yiiɓo juwu yii ɓo pɛlo hu.

Dɔn ŋoo boukɔumeinan 19

Maala kaa nui lopee gɔlɛ yɛi ŋɔɔ kilipahie lɛ ɔ gweiwoɓo, ɔ gilipuju kwɛli, ɔ jɔloɓo ɔ nɛi nuta kpɛli ŋaa diɔ kɛnakele yi jɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ 20

Maala kaa nukele yɛi ɔ ŋundo kɛ, ɔlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.

Di hwa nu yɛɛ kpɔlan di hwɔ nɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu tanɔn 21

Maala kaa nukele yɛi, ɔ tɔɔi hɔloɓo ŋɔɔ loi jawooɓo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpinii, ɔ kɛ nui a jɛɛ lɛmai.

Maala kaa nukele yɛi, ɔ kolokɛ gahanama ɓa ŋɔɔ loi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɔ hwa tɛgɛ mɛlan ma.

Loilonnii kilipahia pɛlo ɓɔ loi jawooɓo a kuloju. Gilipahia ti a kolɔn nɔi nɔi jaawooɓo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɔlɛ laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu keke kɛmɛni a kpɔnjuyii ɓo mun mɔ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti ɓɔ maanɛ ɔ pa ɓɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalonnaa, ɔlɛ mɛni kolɔn ŋa.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu haaɓa 23

Maala kaa nukele yɛi ɔ kolo kɛ, ɔ niiɓa kolokɛ tɔlinmo da jaanɛ pɛlo mɛi; ɔ gɛ hwɔ pa kɛ a nui kolo hwɔ ma.

Nu kekolo ɓɔ maanɛ di zalama; ɔ kɛ a hulonu da nɛnu.

Kolokemun lopee a pɛli kolokɛnuaan maakɔŋa kpɔn naai; a wala keti ɔ to da hu.

Kolokemun nɔpee maala kaa jɛi ɔ viito, ɔ niiɓa pɛlo ŋaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai jɛn ɔ kɛ a dɔɔ; ɔlɛ yilipulu ŋɔɔ hwito lowai yɛ hala ma.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan jɛi ŋɔɔ yii ɔ kɛ a beliya ju, gɔloi hwɔ toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di jaanɛ hu; yii hwilɔnna: kɔnɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala jɛi kulo mɛni keke ɓa.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu loɔli 25

Kolo a wala ke jei, jon a pelɛma, kolo hwa kpe jei, kalanɛnaa a jɔɔɔ, a pɔɔ, a wala keti meni ta kpeli a pelɛma, yi hwa peli gbɔɔmu, maala kaa jei yi maakpɔmaa ɔ ɔ.

Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔɔɔ. Gbɔmaa ti a peli kei logele ɔa, ɔ make a welilon.

Dɔn ɔoo bouhwweelɛ kɔu meida 26

Maala kaa nukele yei di juto. Juto ti hɔɔ hwa ma, yi kpɔ hwilɔn maakweli kɔwɔɔ ɔa. Maane kolo maakweli lakwɔli ɔ ke kena kɔle. Maane lakwɔli kene kee laa ɔ ke kenaa kɔle tɔwɔ, nui lɔpe ge hwaɔa a ke jei.

Maakweli ɔun ma ya ɔaa ɔ nukan holoon naa ɔo, ɔ dɔɔ gaa jei yene yii hu maawiye. Ya ɔa maane ɔ wooman, jeimaa hweli, da welikemaa di lɔ lɔi kɔle lowai, huwu ɔaa kɔle lowai ɔ ge liila ɔ ke diyei.

Maala kaa a longaanuaan yei di di loni huto pɔlɔ len.

Dɔn ɔoo bouhwweelɛ kɔumɛihweelɛ 27

Maala kaa nukele yei ɔ geti ke nɔi ɔɔ tɔtɔwɔ laa kpaalɔ mɛi, ɔ pelima ɔ dɔlɔ kulo.

Maala kaa nukele yei belihen, gulohen, maa ɔ kɔɔ.

Dɔn ɔoo bouhwweelɛ kɔumɛihaaɔa 28

Maala kaa nukele yei, ɔ getike, ye dɔn ɔoɔɔa jei ɔo di lɛ di kpaalɔ mɛi.

Dɔn ɔoo bouhwweelɛ kɔu meinaan 29

Nu yaakpeli geti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔɔɔ gbɔmaa yii ti ɔa a peli ɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

Tɔɔi gaa nu yei yenyii hu da ɔɔ legbɔɔa laa, maala keke hɔɔɔɔ ɔen lɔ gaama, ya ɔaa a mɔlaa diwei kɔwɔɔi, kpɔmaa yii hu yi hulu meni hwa laa.

Maala ɔaa ti da legbɔɔa ɔaa ti, ge pɔlɔ hwa peli kei a juwu takpeli yi yene keke puɔ geɔa hwa mo li.

Dɔn ɔoo bouhaaɔa 30

Kpalɔ ta kpeli hwa laa yi a peli dɔn ɔaa jei maameni piliju, ye nu ɔɔ tɔɔ gaa jei yenyii hu da ɔɔ legbɔɔa laa kuloi jei: ye ɔ ke a lɔi, a kpɔn, ɔ make gu teitei.